

Õunapuude harvendamine

Nõuandeid aianduse eriala õpilastele kodutöö sooritamiseks

Sulgudes viited raamatule „Tööd puuvilja- ja marjaaias“

Vaata ka raamatut „Taim ja aednik“ (7.1)

Aeg

Küünlapäevaga (2. veebruar) lõpeb talihari ja algab kevadtalv. Kestvate pakaste oht hakkab tasapisi vähenema. Nüüd võib sulapäevadel juba külmakindlamate viljapuude lõikamisega algust teha. Algajal sobiks alustamiseks valida 8-15 aastane õunapuu. Sellele ei saa asjatundmatu lõikamisega erilist kahju teha.

Töövahendid

- **Oksakäärid.** Kauplustes rohkesti müüdavad alasikäärid puude ja põõsaste harvendamiseks ei kõlba. Nende toetustera muljub lõikekohta ja takistab tüükata lõikamist. Osta tuleks liugteraga oksakäärid (foto 19), mille lõiketera toetusterast mööda libiseb. Nendega saab lõigata hästi lähedalt, tüügast jätmata. Jämedamate okste lõikamiseks kasutatakse jämeoksakääre ehk põõsakääre (foto 22).
- **Saed.** Eelistada tuleks võimalikult kitsa lehega nugasaagi, millega pääseb lõikama ka tihedatest kohtadest. Jämedamate okste tarbeks võiks ka üks suurem saag kaasas olla. Paremini lõikavad veidi kaarja saelehega (foto 5) ja saepea poole veidi kaldu hammastega saed. Vanade puude päris suuri oksid lõigatakse mootorsaega.
- **Redel** on tugevakasvuliste viljapuude lõikamisel hädavajalik. Hea aiaredel on lihtsalt valmistatav (lk.8). Sellel on üks tugi, mis okste vahele puutüve lähedale lükatakse. Nii paigaldatud redelile ronides läheneme tõustes puule.

Lõikevõtted (lk.14)

- **Kärpimislõiget** (üheaastaste okste lühendamine) puude harvendamisel vaja ei lähe.
- **Harvenduslõikega** eemaldatakse külgoxs. Seni on soovitatud lõigata mööda oksale kujunenud oksaringi. Mitmed aednikud lõikavad õunapuudel lähemalt, sest tekkiv suur haav paraneb neil hästi. Ei tohi jätta haava paranemist takistavat tüügast. Halvasti tehtud harvenduslõiked tüvel on puule ohtlikud. Luuviljalistel tuleks need teha suve alguses kui lõikehaavad hästi paranevad.
- **Noorenduslõikega** (kärpimine külgoxsale) eemaldatakse oksalatv, kusjuures ülemisest külgoxast saab uus oksalatv. See on puule ohutu, sest ebaõnnestunud lõiget saab uuendada järgmise külgoxsa pealt lõigates. Kandvate viljapuude harvendamisel kasutatakse noorenduslõiget allakaarduvate või liiga kaugele ulatuvate okste lühendamiseks (fotod 83). Sellest tulekski esmakordselt lõikama asudes alustada.

Vead lõikamisel

- **Tüügas** on ilma pungadeta oksatükike, mis kuivades takistab haava kinnikasvamist. Vana tüüka kõdunemisel kandub lagunemine ka puu sisemusse. See on väga levinud ja halb viga, mida saab veidi parandada uuesti lõigates.
- **Suur haav** võtab paranemiseks rohkem aega. Kahe vea (tüügas või suur haav) vahel keskteed otsides võiks haava pigem optimaalsest veidi suurema teha. Õuna- ja pirnipuudel paranevad tüükata haavad enamasti hästi.

Lõiketehnika

Terava nurga all tüvest välja kasvava oksa eemaldamiseks tuleb temale läheneda alt ülespoole (fotod 20, 24). Siis saame lõikele anda soovitava suuna. Okste vahelisse teravasse nurka ei tohi saagi, ega kääriterasid toppida. Sellega vigastate puud ja lõhute kääre. Seda põhimõtet rakendage kõigi okste lõikamisel. Jälgige, et lõikaksite kääriterade otstega, ning et toetustera ei muljuks allesjääva oksa koort.

Kuidas harvendada (lk.65)

Harvendamisel eemaldatakse vaid suuri oksa. Harunemata oksad, mis on lühemad kui kaks vaksa ja harunenud oksad, mis sõrmest peenemad, võib tähelepanuta jätta. Töö läheb kiiremini kui teete seda läbimõeldud järjekorras.

- **Sanitaarlõikus.** See tähendab kuivanud, haigete ja vigastatud okste eemaldamist. Ühtlasi tuleks kohe alguses eemaldada ka allarippuvad oksaladvad ja lühendada okstest harunevaid 2. järgu külgoksi, mis takistavad puu tüve juurde pääsemist.
- **Harvendamine tüvelt** (tüvepikenduselt). Tüvele kinnituvad tugevalt need oksad, mille väljumisnurk (tüve ja oksa vahel) on üle 60°. Eemaldada (harvenduslõikega) või lühendada (noorenduslõikega) tuleks kõige püstisemad (sageli ka suuremad) oksad. Alustades kõige alumisest külgoksast tuleks järjest ülespoole liikudes otsustada iga oksa juures, mida temaga teha: eemaldada, lühendada või jätta puutumata. Igale oksale peaks jääma vaid üks latv. Ei ole hea kui tüvepikendusest kasvab lähestikku välja palju suuri oksa. Võra alumises osas võiks neid olla rindena 2-3, võra ülemises osas võiksid suured oksad kinnituda tüvele ükshaaval 25-40 cm vahedega. Mõned aednikud kardavad eemaldada mitut lähestikku paiknevat oksa, kuna see võib halvendada haavade paranemist. Sel juhul harvendatakse kõige halvem (sageli kõige tugevam) oks, teised lühendatakse tugevasti ja eemaldatakse kordamööda järgmistel aastatel. Luuviljalistel võib lühendatud okste harvendamise tüvelt jätta suveks kui haavad hästi paranevad.
- **Okste tasakaalustamine ja alistamine tüvele.** Tüvest väljuvad oksad peaksid olema harunemiskohal tüvest vähemalt poole peenemad ja omavahel võrdse kasvutugevusega. Hea kui säiliks ka okste esialgne suund. Tugeva kasvuga oksa lõigatakse noorenduslõikega tagasi rõhtsamat külgoksa uueks ladvaks jättes. Nõrga kasvuga okste arengu ergutamiseks võib teda nõrgalt kärpida mõnd püstisemat külgoksa uueks ladvaks jättes. Mõnikord tuleb eemaldada tema läheduses olev valgust varjav jäme ja pikk vanem oks.
- **Lõikamine üksikute okste piires.** Alustatakse kõige alumisest oksast ja liikudes tema alumisest osast tipu poole otsustatakse iga suurema 2. järgu oksa saatus:

eemaldada, lühendada või jätta puutumata. Eemaldada tuleb püstised ja rippuvad oksad, lühendada pikad oksaladvad, mis kipuvad konkureerima 1. järgu oksa ladvaga. Igal suuremal 1. järgu oksal olgu vaid üks latv. Kui alumise oksa lõikusega jõutakse lõpule, jätkatakse samamoodi tüvel oleva teise oksaga. Kui jõutakse järjega kõige ülemise oksani, siis ongi puu lõigatud. Tarvitseb veel puud tervikuna vaadata, ikka leidub mõni liigne oks, mis seni tähelepanuta jäänud.

Lõikehaavad

Mõned aednikud peavad lõikehaavade katmist ülearuseks või koguni kahjulikuks. Teised kasutavad erinevaid haavamäärdeid, kusjuures enne haavade katmist tasandatakse saehaavad noaga. Tööaega ja haavamääret saab kokku hoida kui tähelepanu pöörata vaid olulisematele haavadele, milleks on harvenduslõiked tüvepikendusel ja jämedamate okste alumises osas.

Õpetaja ootused 4. õppesessioonile tulijate suhtes

- Aiatööriietus: eelkõige soojad vettpidavad jalanõud, kindad ja peakate.
- Isiklikud töökorras liugteradega aiakäärid.
- Omaseks saanud lõikamisoskus (kärpimis-, harvendus- ja noorenduslõige) aiakääride ja saega. Tund lõpeb arvestusega!
- Ühe õunapuu harvendamiskogemus.

Kohtumiseni õppesessioonil märtsis!

Jaan Kivistik

04.02.2011 Viimati muudetud 04.04.2013